

Over nationale parken in Oost-Afrika

M. F. MÖRZER BRUIJNS.

(R.I.V.O.N.)

In september 1963 werd te Nairobi in Kenya de algemene vergadering en de 9e technische bijeenkomst gehouden van de Internationale Unie voor het Behoud van de Natuur en de Natuurlijke Welvaartsbronnen (IUCN).

Op deze conferentie kwamen problemen ter sprake die verband hielden met de vaak vernielende invloed van de mens op de tropische natuur. Veel aandacht werd daarbij besteed aan de mogelijkheden tot behoud van de wilde fauna, vooral van de grote zoogdieren, die in Oost-Afrika, d.w.z. in Kenya, Uganda en Tanganyika plaatselijk nog in grote aantallen voorkomen. Het grote wild wordt evenwel ook in Oost-Afrika in zijn voortbestaan ernstig bedreigd.

De bedreiging komt van verschillende kanten. Allereerst is er de geleidelijke uitbreiding van het cultuurlandschap door de toename van de bevolking, dan de ontwikkeling van grootscheepse projecten (bv. met irrigatiewerken) waardoor grote gebieden met hun fauna voor het natuurbehoud verloren gaan. Verder vormt in de savannen en steppengebieden de veeteelt van de Massai met hun steeds toenemende kuddes, hun te veelvuldige branden en een stelselmatige overbegrazing een zeer ernstige bedreiging. Tenslotte zijn er ontstellende verliezen door stroperij.

Deze omstandigheden zijn bekend en er is al heel wat en goed ook over geschreven (vgl. literatuurlijst).

Het is door dit alles van het grootste belang dat er zo gauw mogelijk maatregelen

worden genomen die een verdere achteruitgang van de wilde fauna voorkomen.

Een van de beste maatregelen is het stichten van nieuwe en het vergroten van bestaande nationale parken. Daar wordt aan gewerkt, maar het kan geen kwaad daarover nog iets van de eigen ervaringen te vertellen. Nationale parken zijn in deze landen van veel vitaler betekenis voor het

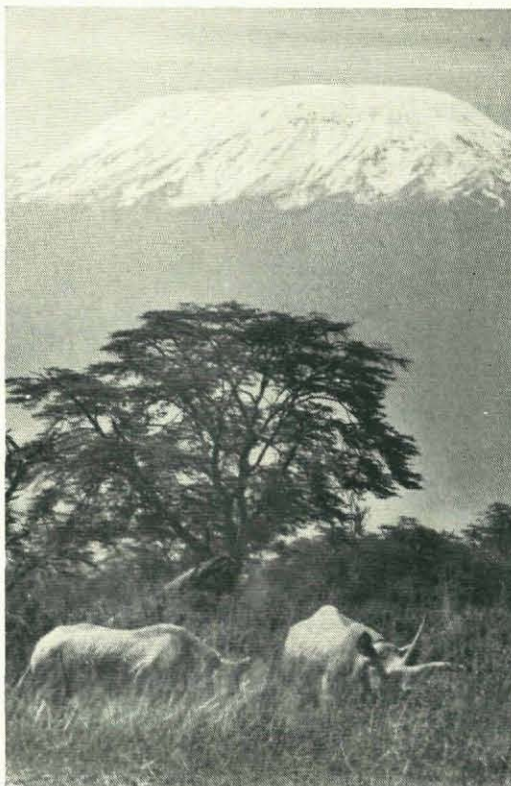

Fig. 1. Neushoorns in het Amboseli Wildreservaat (Kenya). Op de achtergrond de Kilimanjaro.

Fig. 2. *De Ngorongoro-krater in Tanganyika.*

behoud van de soorten dan men gewoonlijk denkt. Er is namelijk minder over van de fabelachtige rijkdommen van weleer dan algemeen bekend is.

Gelukkig ontmoet men steeds meer begrip voor het zinvolle van dit behoud. Ook bij de regeringen van de jonge Afrikaanse landen. De ethische en wetenschappelijke argumenten tellen wel mee, maar zijn voor velen nog niet zo overtuigend als de overweging, dat het behoud van het grote wild in zijn eigen milieu, in nationale parken voor de economie van het land een grote rol kan spelen. Enerzijds door het aantrekken van toerisme, anderzijds als uitgangspunt voor de zogenaamde „wild-farming”. Onder „wild-farming” verstaat men een zinvolle exploitatie van het grote wild (zoals antilopen, zebra's, giraffen, buffels, olifanten, nijlpaarden). Deze grote zoogdieren worden als het ware „gehouden” in het hun eigen Afrikaanse landschap in

de plaats van het daar nu levende, maar er eigenlijk niet thuis behorende vee. Van het jaarlijks afschot van de wilde fauna zouden huiden, vlees en organen net zo moeten worden benut als nu die van het vee. Deze vorm van wildbeheer wordt door deskundigen op de duur economischer geacht dan de veeteelt, in ieder geval in de armere gebieden. Hoewel er hier en daar een begin is gemaakt met de exploitatie van wilde inheemse grote zoogdieren zijn er natuurlijk talloze moeilijkheden om tot overschakeling te komen. Deze zijn niet zo gemakkelijk uit de weg te ruimen en het zal nog wel heel wat jaren duren voor het nieuwe systeem op wat ruimer schaal kan worden toegepast. Dit is een argument te meer om waar mogelijk behoorlijke populaties van de grote zoogdieren, die als uitgangspunt zouden kunnen dienen, voor de toekomst te behouden.

De deelnemers van de conferentie te Nai-

Tabel 1. Grote zoogdieren in Oost Afrika. Tellingen tijdens autoritten eind sept. 1963. Aantallen berekend per 20 mijl (32 km).

	L. Manyara Nat. Park (bos en savanne)	Ngoro- ngoro-krater (N) en Serengeti (bos, savan- ne en steppe)	L. Manyara -Arusha- -Namanga (steppe en savanne)	Omgeving Arusha en Nairobi (cultuur- land)	Namanga- -Kojiado- -Nairobi (o.a. Athi- vlakte) (savannen en steppen)	Nairobi Nat. Park (savanne en steppe)
Route in mijlen	50	40	100	60	80	20
Route in km	80	64	160	96	128	32
Olifant (<i>Loxodonta africana</i>)	16—20	5—10(N)	+			
Zwarte neushoorn (<i>Diceros bicornis</i>)		2(N)				
Burchell's zebra (<i>Equus burchelli</i>)	30—40	veel	2—4	+	20—25	50—100
Afrik. buffel (<i>Syncerus caffer</i>)	4—8	enkele				
Witbaard-gnoe (<i>Con- nochaetes taurinus</i>)	60—80	tientallen	60—80		25—40	40—60
Coke's hartebeest of Kongoni (<i>Alcelaphus cokei</i>)		„	2—4		5—10	50—100
Topi (Bastaard-harte- beest) (<i>Damaliscus korrigum</i>)		„				
Duiker (<i>Sylvicapra grimmia</i>)		+	+			
Waterbok (<i>Kobus el- lipsiprymnus</i> of <i>Kobus defassa</i>)	?	10—20				10—20
Rietbok (<i>Redunca arundinum</i>)	+					
Impala (<i>Aepyceros melampus</i>)	20—40	veel	2—4		1—3	50—100
Thomson-gazel (<i>Gazella thomsoni</i>)	30—50	zeer veel	10—20	+	30—50	100—150
Grant's gazel (<i>Gazella granti</i>)		5—10	1—2		2—5	2—5
Gerenuk (of girafgazel) (<i>Lithocranius walleri</i>)			+			
Eland-antiloop (<i>Taurotragus oryx</i>)						3—5
Giraf (<i>Giraffa camelopardalis</i>)	2—5	10—20	2—3	+	+	10—20
Wrattenzwijn (<i>Phaco- choerus aethiopicus</i>)	+	veel				20—30
Nijlpaard (<i>Hippopota- mus amphibius</i>)		2				+
Leeuw (<i>Panthera leo</i>)	+	+(5—10)				+(5—10)
Luipaard (<i>Panthera pardus</i>)		+				
Jachtluipaard (<i>Acinonyx jubatus</i>)	Alleen in Amboseli Game Reserve: + (2 gezien).					
Wilde hond (<i>Lycaon pictus</i>)						+
Baviaan (<i>Papio sp.</i>)	10—20					8—10

De tellingen werden grotendeels verricht met medewerking van de heer en mevr. Horsten (Denemarken) en de heer Sjögren (Zweden). Bij de gegevens van Nairobi National Park zijn tevens verwerkt waarnemingen van Dr. G. A. Brouwer te Bilthoven.

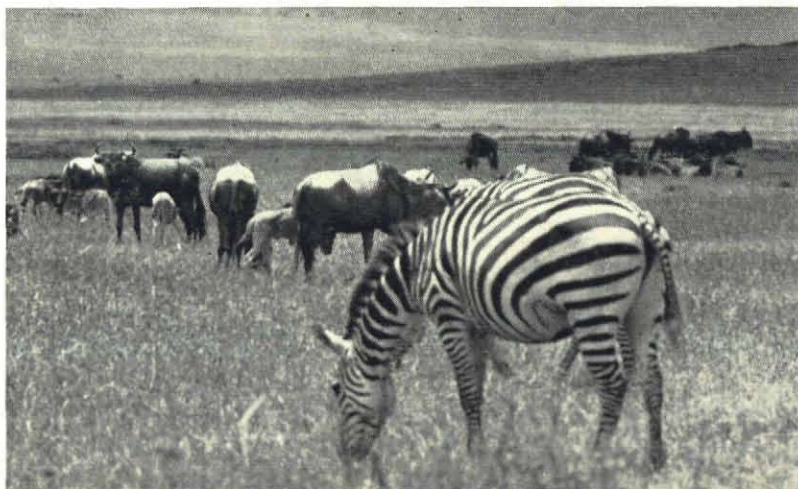

Fig. 3. Zebra's en gnoes in de Ngorongoro-krater.

robi kregen gelegenheid een aantal nationale parken te bezoeken.

In dit reisverslag worden ervaringen verwerkt, opgedaan in het beroemde Nairobi National Park, dicht bij Nairobi, het Navasha-meer en het Nakuru-meer noordelijk van de hoofdstad en het Amboseli Wild-reservaat aan de grens van Kenya en Tanganyika aan de voet van de Kilimanjaro. In Tanganyika werden bezocht het Serengeti National Park, de beroemde Ngorongoro-krater en het Lake Manyara National Park.

Het heeft voor de lezers, die niet zelf in Afrika zijn geweest en die daardoor de fauna niet goed kennen, geen zin om alle soorten die werden gezien te bespreken. Degenen, die daarin zijn geïnteresseerd kunnen in tabel 1 het een en ander nazien. Ieder kan trouwens bijzonderheden genoeg vinden in de boeken, die daarover de laatste jaren zijn verschenen, waarbij die van Prof. Grzimek uit Frankfurt wel apart mogen worden genoemd.

Ieder die wel eens wat over Afrika's dierenleven heeft gelezen is geneigd te menen, dat alle in de boeken en tijdschriften genoemde en afgebeelde soorten overal in de

voor hen geschikte biotopen te vinden zijn. De werkelijkheid is, dat vele soorten een zeer beperkte verspreiding hebben, zodat men hen slechts in bepaalde streken kan zien. Dat geldt ook voor Oost-Afrika. In het ene nationale park leven althans ten dele andere soorten dan in het andere. Van een aantal soorten hangt het beperkte voorkomen samen met hun natuurlijke verspreidingspatroon, van andere soorten is het helaas het gevolg van het inkrimpen van hun areaal door toedoen van de mens. Het is om die reden noodzakelijk in verschillende streken van ieder land en rekening houdend met het voorkomen van de schaarsere soorten nationale parken te stichten. Dit is dus in Oost-Afrika precies zo als in Nederland, West-Europa en overal elders. Alleen op die manier kunnen alle uiteenlopende levensgemeenschappen behouden blijven. Zover is het ook in Oost-Afrika helaas nog niet.

Alle in en buiten de nationale parken waargenomen grote zoogdieren zijn in tabel 1 vermeld. Daaruit blijkt tevens waar zij wel en waar zij niet (meer) voorkomen.

Bij langere autotochten bleek, dat de verschillen in dichtheid van het wild in en

buiten de parken zeer groot was. Om deze verschillen kwantitatief vast te leggen, werd aan het eind van de reis over een afstand van ongeveer 350 mijl uit de auto's waarmede de excursies werden gemaakt wildtellingen verricht, zowel in als buiten de parken. Geteld werden alle dieren die werden gezien in een strook van 100-200 meter ter weerszijden van de weg of route. De verschillen zijn opvallend. Men mag aan deze getallen natuurlijk niet te veel waarde hechten. Het zijn slechts incidentele waarnemingen op toevallig afgelegde routes. Toch bleek uit gesprekken met wildbiologen uit Kenya en Tanganyika dat de toestand inderdaad zo is als werd waargenomen. De wilddichtheid buiten de parken wordt op vele plaatsen snel minder. Hieruit blijkt dus wel heel duidelijk hoe belangrijk de nationale parken en de wild-

reservaten zijn. Het zijn werkelijk de vrijwel laatste goede gebieden, althans in de bezochte streken. Die parken en reservaten herbergen de restanten van de fauna, onmisbaar als welvaartsbron en voor het toerisme en als uitgangspunt voor eventuele „wild-farming”.

Nog een aspect van de faunabescherming mag hier worden genoemd. Dat is de bescherming van de roofdieren. De aanwezigheid van roofwild is een belangrijke en onmisbare factor voor een goede zoogdierstand. In Kenya en Tanganyika gaat het voor de grotere zoogdieren om de Leeuwen, de Luipaarden, de Jachtluipaarden en de Wilde honden. Wildbiologen in Tanganyika vertelden dat afwezigheid van Leeuwen, zoals dat in de Ngorongoro-krater een tijdlang het geval is geweest, een uitgesproken ongunstige invloed heeft op de

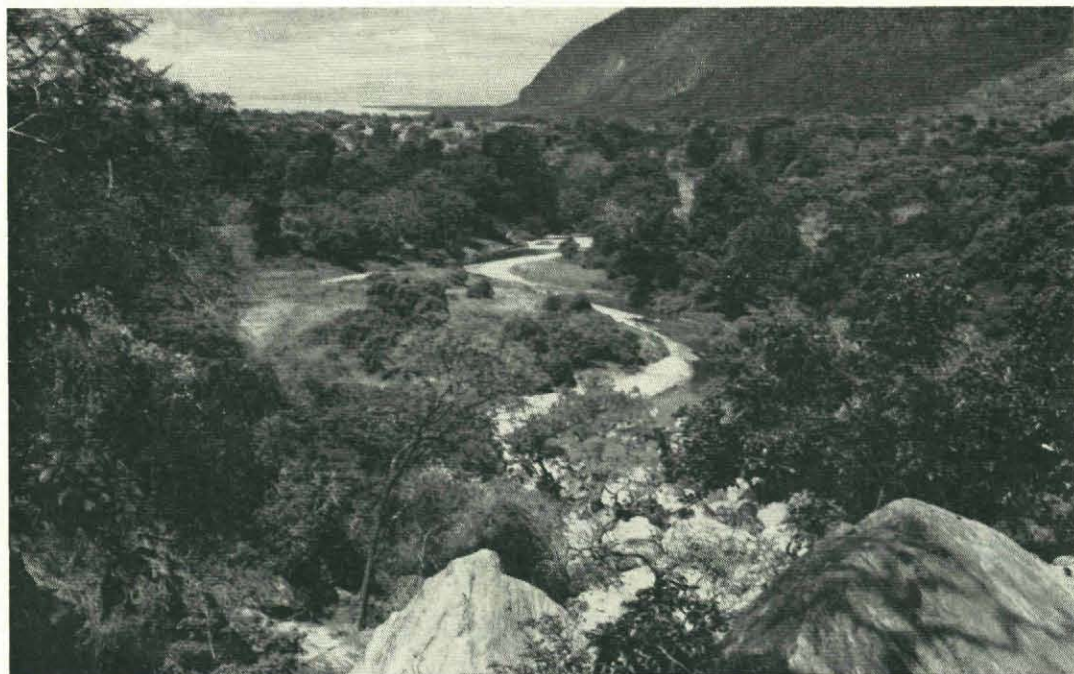

Fig. 4. *Overzicht van een deel van het Lake Manyara National Park.*

wildstand. Men was blij dat er weer een groep Leeuwen de krater was komen bewonen.

Leeuw, Luipaard en Jachtluipaard of Cheetah leven en jagen veelal in hetzelfde gebied. Zij beconcurreren elkaar daarbij niet, maar vullen elkaar als het ware aan doordat zij doorgaans verschillende prooidieren nemen. De studie van de levenswijze van deze dieren brengt de waarnemer onder de indruk van de prachtige taak- en functieverdeling in de nog onge-repte Afrikaanse natuur.

Het eenzijdig uitroeien van deze roofdieren brengt dan ook grote gevaren met zich

voor de fauna als geheel. Helaas worden èn Luipaarden èn de Cheetah ernstig bedreigd, voornamelijk vanwege de waarde van hun vel. De Wilde honden zijn in vele streken reeds schaars geworden. Alleen het instellen van meer en het maken van grotere parken en reservaten kan deze soorten helpen. Dit is iets dat niet alleen de volkeren van Oost-Afrika, Rhodesia of Congo aangaat. Het gaat ons allen aan. Wij mogen daarom blij zijn, dat er organisaties zijn zoals de IUCN en het World Wildlife Fund. Ieder kan daardoor meehelpen het behoud van de grote zoogdieren in Afrika te verzekeren.

L i t t e r a t u u r :

- Fraser Darling, F., 1960. *Wildlife in an African Territory*. London.
 Grzimek, B., 1959. *Serengeti darf nicht sterben*. Verlag Ullstein, Berlin, Frankfurt.
 Grzimek, B., 1963. *Oase voor dieren*. Ploegsma, Amsterdam.
 Guggisberg, C. A. W., 1963. *Game animals of Eastern Africa*. Nairobi.
 Huxley, J., 1961. *The Conservation of wildlife and natural habitats in Central and East Africa*. UNESCO, Paris.
 Huxley, J., 1961. Poaching the shocking slaughter of African Wild Life. *The UNESCO-Courier* 14 (9): 8-11.
 Spinage, C. A., 1963. *De gouden vreugden van Afrika*. Forum, Den Haag.
 Russel, E. W., 1962. *The Natural Resources of East Africa*. East Africa Lit. Bureau, Nairobi.

Orchideeën-hybriden in de natuur

C. SIPKES.

Ieder, die gebotaniseerd heeft, zal het wel opgevallen zijn, dat op plekken waar veel orchideeën voorkomen exemplaren zijn waarvan men bij nadere beschouwing constateren kan, dat deze noch tot de ene noch tot een andere soort behoren. En als twee soorten dooreen groeien is de conclusie niet gewaagd, dat er dan sprake is van hybridisatie.

Een wonder is het ook niet als de soorten door dezelfde insecten bezocht worden en gelijk bloeien. In de orchideeën-litteratuur

wordt daar dan ook niet aan getwijfeld en het aantal beschreven hybriden is legio.

Wat de kwekers van tropische soorten in hun kassen hebben, zijn vnl. door kunstmatige bestuivingen verkregen hybriden. Ze zijn geschikter voor de cultuur en de bloemen zijn waardevoller voor de handel. Minder waardevolle hybriden worden wegge-daan, zodat men het beste overhoudt. Vele geven kiemkrachtig zaad, zodat er geen reden is aan te nemen dat dit bij onze Europese soorten niet het geval zou zijn. Men